

Шалигіна Ірина Валеріївна
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Сумський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Україна є світовим лідером експортування зернових, олійних культур та інших культур на міжнародних ринках. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства з 2022 року біля 30% загального потенціалу аграрної галузі було знищено, а майже 20% сільськогосподарських земель є окупованими через війну в Україні. Загальні збитки крани в 2024 році вже оцінюються майже на 80 млрд. доларів, з них майже 10 млрд. доларів це прямі збитки аграрного сектора: знищена агротехніка - 5,8 млрд. доларів, втрата готової продукції - 1,97 млрд. доларів та пошкодженні зерносховища - 1,8 млрд. доларів. Отже, через відновлення нашого аграрного сектору забезпечиться й стабільність всіх продовольчих ринків світу та Європи. В 2024 році більшою частиною аграріїв (близько 56%) було заплановано розширення власних виробничих площ, а для цього потрібні додаткові інвестиційні ресурси. Тому 53% фермерів планували скористатися інвестиційними кредитами саме для придбання земельних ресурсів. За даними ЄДР з початку поточного року було створено майже 18000 нових компаній та виробництв, серед яких 2,9% - фермерські господарства [1].

На рисунку 1 зображені типи фермерських господарств, які можуть створюватися в Україні.

1. Сімейне фермерське господарство першого типу (без статусу юридичної особи), що створюється фізичною особою самостійно чи спільно з членами сім'ї на підставі оформлення договору (декларації) типової форми, в якому вказано, що створюється сімейне фермерське господарство. Цей договір/декларація має бути оформлена письмово та нотаріально посвідчена за місцем розташування майна та земельної (земельних) ділянок утвореного фермерського господарства.

2. Кожне створене фермерське господарство другого типу має обов'язково бути зареєстровано в державному органі, на підставі Закону України «Про фермерське господарство», яке є обов'язковим для всіх юридичних осіб та ФОПів. Умовою для цього є обов'язкове набуття громадянином або декількома громадянами України, які виявили бажання організувати фермерське господарство, права власності або користування земельною ділянкою [2].

Для того щоб сформувати основні та оборотні активи будь-якого суб'єкту господарювання потрібно мати власний капітал, зокрема зареєстрований капітал (статутний чи пайовий).

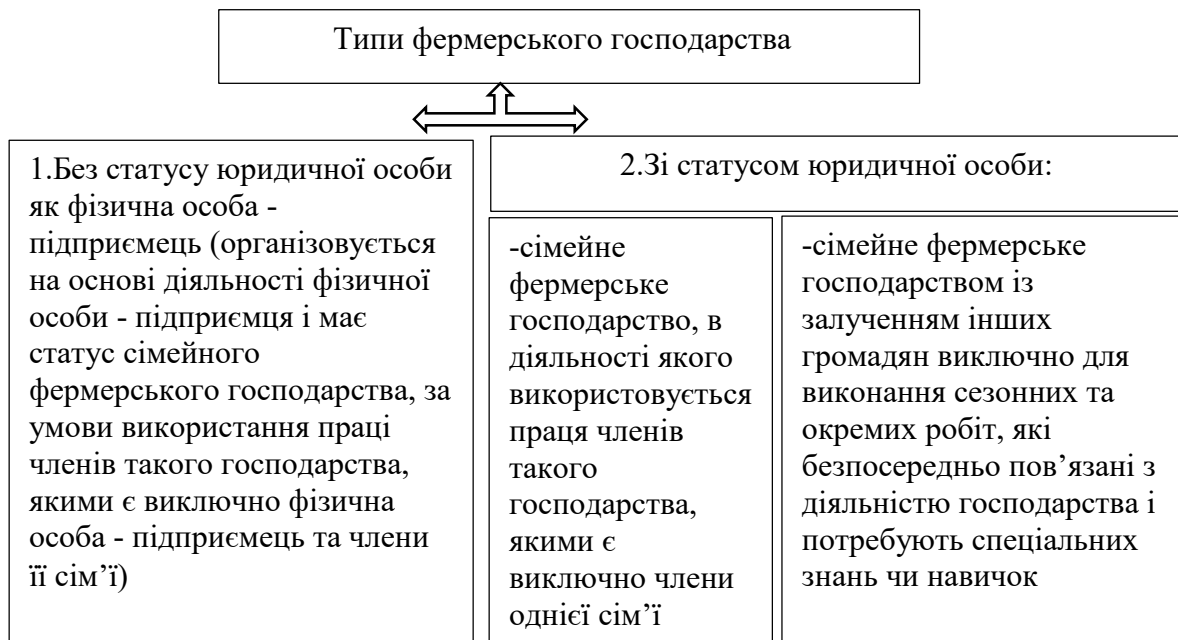

Рисунок 1 - Типи фермерських господарств в Україні
 Джерело: Закон України «Про фермерське господарство» [2]

Тому саме статутний капітал виступає тим необхідним джерелом власних коштів фермерського господарства (юридичної особи) та формується як сума вартості вкладів його засновників. Однак фермерські господарства можуть вести свою господарську діяльність й без формування статутного капіталу (ФОП), маючи тільки складений капітал. Так, для того щоб почати свою виробничу діяльність в аграрній сфері фермерські господарства створюють свій власний майновий комплекс, до якого зазвичай до складу капіталу передають власне майно, нерозподілений прибуток, майнові та інші зобов'язання.

Майно фермерського господарства, яке може передаватися до складеного капіталу:

- ✓ будівлі, споруди та облаштування;
- ✓ матеріальні цінності та цінні папери;
- ✓ власна продукція та одержані доходи;
- ✓ інше майно, що набуто на підставах, які не заборонені законом;
- ✓ право користування землею (паї), водою та іншими природними ресурсами, будівлями, спорудами, обладнанням;
- ✓ внесок ділянками землі (як основний засіб), так і їхній продаж
- ✓ інші майнові права (інтелектуальна власність);
- ✓ грошові кошти, що надаються членами фермерського господарства до складеного капіталу.

Саме передане майно буде відображене в активі балансу, а в пасиві – нерозподілений прибуток, а також майнові та інші зобов'язання. Саме це входить до поняття «Складений капітал» фермерського господарства, а поняття є аналогічним «Статутного капіталу» у інших суб'єктів господарювання. Законодавчо не встановлено мінімальну чи максимальну суму статутного (складеного) капіталу фермерського господарства. Однак він може бути збільшеним (без обмежень через доповнення до Статуту або Договору) чи зменшеним (у випадках відчуження майна та припинення) діяльності впродовж господарської діяльності фермерського господарства. У випадку проведення відчуження майна із загального майнового комплексу він зменшується повністю або частково через дію цивільно-правових угод громадян України, які мають на це право. Однією із форм відчуження майна є його подальша передача у спадщину. Інших підстав, ніж для подальшого ведення товарного с/г виробництва, у разі продажу ФГ законом не дозволено [2,3].

Загальною методологією управління власним капіталом для всіх суб'єктів господарювання передбачено розгляд і обґрунтування відповідних принципів, дотримуючись яких можливим є в найближчу перспективу довести свої виробничо-господарські витрати та ризик до об'єктивного мінімуму. Все це також можна віднести й до управління власним капіталом фермерського господарства. Отже, серед загальних принципів управління власним капіталом ФГ більш ефективним може бути: принцип адаптивності (який виражається в тому, що система управління капіталом не має обмежуватися тільки самим ФГ, а й реагувати на зміни зовнішнього середовища для своєчасного внесення коректив в саму систему), особливість дії принципу полягає саме в адаптивності до сучасних умов війни; принцип ефективності (відповідність управління власним капіталом визначеній стратегії щодо розвитку та отримання прибутку на перспективу; принцип безпеки і підтримки надійності (дотримання законодавчих і нормативних вимог). Із специфічних принципів до ФГ більш підходить такий принцип як кореляція з політикою залучення позикового капіталу (формування ресурсної бази через фінансування як виробничої так і інвестиційної діяльності), що в подальшому допоможе більш ефективно розширювати власний аграрний бізнес.

Список використаних джерел:

1. Офіційна сторінка Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення 05.10.2024)
2. Закон України «Про фермерське господарство». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text> (дата звернення 06.10.2024)
3. Малишкін О. Статутний капітал фермерського господарства: оформлення та облік. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/9188-statutniy-kapital-fermerskogo-gospodarstva-oformlennya-ta-oblk> (дата звернення 09.10.2024)